

Μυθιστόρημα Ρώσου λογοτέχνη για τον Λάμπρο Κατσώνη !

ПЕРВЫЙ ЛИСТРИГОН БАЛАКЛАВЫ

Пикуль Валентин Саввич (1928 – 1990)

ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΛΑΙΣΤΡΥΓΟΝΕΣ ΤΗΣ ΜΠΑΛΑΚΛΑΒΑΣ

Βαλεντίνου Πίκουλ (1928 – 1990)

Μετάφραση Ιρίνα Ιβάνοβνα Καρακέτοβα - Μεταγραφή και σχόλια Π. Στάμου

Φεβρουάριος 2007

ПЕРВЫЙ ЛИСТРИГОН БАЛАКЛАВЫ

Пикуль Валентин Саввич (1928 – 1990)

ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΛΑΙΣΤΡΥΓΟΝΕΣ¹ ΤΗΣ ΜΠΑΛΑΚΛΑΒΑΣ²

Βαλεντίνου Πίκουλ (1928 – 1990)

Μετάφραση Ιρίνα Ιβάνοβνα Καρακέτοβα - Μεταγραφή και σχόλια Π. Στάμου

Φεβρουάριος 2007

Όταν ήμουν νέος και ρομαντικός για πρώτη φορά συνάντησα τον θρυλικό **Λάμπρο Κατσώνη** στο βιβλίο του Νικολάι Βράνγκελ «Στεφάνι στους νεκρούς». Ο Βράνγκελ, χαρακτηρίζοντας αυτόν τον άνθρωπο ως «θηριώδη», δεν είπε τίποτα άλλο, παρά μόνο δημοσίευσε δύο πορτρέτα³ – του ίδιου του Λάμπρου Κατσώνη του Λυκούργου⁴ και της γυναίκας του, όμορφης και λεβέντικης (леван-тинки), την οποία γνώρισε και την ερωτεύτηκε κατά την διάρκεια ενός ρεσάλτο σε τούρκικο πλοίο⁵.

Δεν πρόκειται να καταλάβουμε πώς εμφανίσθηκαν οι Έλληνες πατριώτες στην Αγία Πετρούπολη, εάν δεν ξέρουμε ότι η Ελλάδα για αιώνες βρισκόταν κάτω από τον τούρκικο ζυγό, ενώ οι ίδιοι οι Έλληνες, ποθώντας την ελευθερία, έστρεφαν τα μάτια τους προς τη Ρωσία, με την ελπίδα να τους απαλλάξει από το ζυγό αυτό.

Οι Ρώσοι από παλιά είχαν την επιδίωξη να βγουν στη Μαύρη θάλασσα. Όμως, κάθε φορά οι προγονοί μας συναντούσαν την αντίσταση των Τούρκων Σουλτάνων, και στον αγώνα με την Τουρκία ο Ρωσικός λαός πάντα έβρισκε την υποστήριξη του Ελληνικού λαού. Έτσι οι ιστορικές προσδοκίες των Ελλήνων για την εθνική ελευθερία, αναπόφευκτα μπλέκονταν με τις προσδοκίες των Ρώσων. Γι αυτό και η παλιά φιλία Ελλάδας και Ρωσίας ήταν πάντα, είναι και θα είναι άξια της προσοχής μας.

Στο πορτρέτο του, ο «θηριώδης» προς τους εχθρούς, πολέμαρχος **Λάμπρος Κατσώνης**, απεικονίζεται με τουρμπάνι και με φτερά στρουθοκαμήλων, όμως εγώ ξέρω ότι στη καθημερινή ζωή του ο Κατσώνης φορούσε φέσι, στο οποίο φαινόταν το έμβλημα – ασημί χέρι -, το οποίο συμβόλιζε ότι ο ατρόμητος κουρσάρος είναι υπό την προστασία της Ρωσίας, όπως είχε αποφασίσει η Αικατερίνη Β'. Γι αυτό, έμεινα έκπληκτος όταν έμαθα ότι ο **Λάμπρος Κατσώνης** επιτάχυνε το θάνατο της Ρωσίδας Αυτοκράτειρας...

¹ Οι Λαιστρυγόνες, αναφέρονται στη 10^η ραψωδία της Οδύσσειας του Ομήρου. Μυθικά όντα, ψαράδες πελεκάνοι. Ένας από τους Ρώσους λογοτέχνες που αποκάλεσε έτσι τους Έλληνες μετανάστες της Μπαλακλάβα (1783-1784) ήταν ο Κουπρίν (γράφει πως, προσφωνώντας τους συντρόφους του ο Λάμπρος Κατσώνης όταν έφτασαν στη Μπαλακλάβα για πρώτη φορά, τους είπε:... *Αυτό το έρημο μέρος θα είχε στο νού του ο Όμηρος όταν έγραψε για τους Λαιστρυγόνες...*). Επίσης ο Πίκουλ έγραψε σχετικά. Από τότε οι 'Λαιστρυγόνες' μπήκαν στην παράδοση της Μπαλακλάβα και σήμερα χρησιμοποιούνται ακόμα και ως ονομασία ξενοδοχείων, καφέ κ.λ.π.

² Το 'ψαρέψαμε' στο διαδίκτυο στα Ρωσικά, από την ιστοσελίδα της Κρατικής Διοικήσεως της Μπαλακλάβας (ΝΔ άκρο Κριμαίας), όπου ο Λάμπρος Κατσώνης και άλλοι Έλληνες άποικοι από το Αρχιπέλαγος και την υπόλοιπη Ελλάδα, οργάνωσαν το Ελληνικό Τάγμα της Μπαλακλάβας (1784).

³ Δυστυχώς, δεν έχουν εντοπισθεί ακόμα. Πιθανώς βρίσκονται σε κάποια συλλογή ή κρυμμένα σαν άγνωστων μορφών σε κάποια αποθήκη!

⁴ Εδώ βέβαια ο Πίκουλ κάνει λάθος, γιατί το όνομα του πατέρα του Λάμπρου ήταν Δημήτρης. Λυκούργος ήταν ο πρωτότοκος γιός του.

⁵ Ιστορικά ανακριβές. Λεγόταν Μαρία ή Μαρουδιά, κόρη του προεστού Πέτρου Σοφιανού. Την γνώρισε στη Τζιά και την παντρεύτηκε με το ζόρι!

Το 1769 ξεκίνησε ο αναπόφευκτος πόλεμος με την Τουρκία⁶, ξανά (πόσες φορές είχαν πολεμήσει ακόμα!) και ζωντάνεψε τις ελπίδες των καταπιεσμένων Βαλκανικών λαών. Ήρθαν οι εποχές των θρυλικών νικών των Румянцевα (Ρουμιάντσεφ), Потемкина (Ποτέμκιν) και ακόμη νεαρού Суворова (Σουβόροφ). Ο στρατός μας βρισκόταν στο Δούναβη, και ο στόλος μας, πέρασε στην Ευρώπη και ήδη μπήκε στο Ελληνικό Αρχιπέλαγος απειλώντας την πρωτεύουσα του Σουλτάνου.

Τη σημαία του Αγίου Ανδρέα⁷ την είδαν στις όχθες του Μαρόκου και της Παλαιστίνης και η σημαία αυτή κυμάτιζε κάτω από τους τοίχους του Καΐρου. Η Κορσική και η Μάλτα αναζητούσαν την εύνοια της Ρωσίας- Αλήθεια, μεγάλες εποχές!

Πολλοί Έλληνες εθελοντές έλαβαν αμέσως μέρος στον πόλεμο, χωρίς να διαχωρίζουν τα ενδιαφέροντα της Ρωσίας από τα ενδιαφέροντα της μελλοντικής Ελλάδας. Ανάμεσα σ' αυτούς τους πατριώτες ήταν και ο ήρωάς μας, ο **Λάμπρος Κατσώνης...**

Ποιος όμως είναι αυτός; Από πού βρέθηκε εδώ;

Γεννήθηκε στην Ελληνική πόλη Λιβαδειά, ήταν ακόμη πολύ νέος, όμως ήδη απέκτησε την φήμη ως θρασύς κουρσάρος. Όλοι οι Έλληνες είναι γεννημένοι ναύτες, και οι μάχες με τους πειρατές της Αλγερίας τους βοήθησαν να γίνουν θαυμάσιοι μαχητές. Σε εκείνες τις μακρινές εποχές το εμπόριο συνοδευόταν με το κανονίδι, το δικαίωμα για τα έσοδα από το εμπόριο το αποκτούσαν στα αιματοβαμμένα ρεσάλτα.

Ο Λάμπρος από παιδί μύριζε το μπαρούτι, αισθάνθηκε το πόνο από τραύματα πολεμικά. Στο Ρωσικό στόλο έφτασε με το δικό του πλοίο, το οποίο κατέκτησε σε ναυμαχία⁸, τον συνάντησαν φιλικά ο ναύαρχος Спиридов (Σπυριδόφ) και ο κόμης Орлов (Ορλώφ). Για τον ρόλο των Ελλήνων κουρσάρων- εθελοντών γράφουν σήμερα οι σοβιετικοί ιστορικοί⁹ και τον θεωρούν σημαντική αλλά χαμένη σελίδα στην ιστορία του Ρωσικού στόλου (ενώ στην Ελλάδα καιρό τώρα υπάρχει η ευρύτατη λογοτεχνία, στην οποία κύρια θέση κατέχει ο **Λάμπρος Κατσώνης**).

Στη σεμνή καμπίνα του φυλάγονταν δύο βιβλία: Η Βίβλος και η «Οδύσσεια» του Ομήρου. Ενώ οι λόγοι του προς τους συμπατριώτες του ήταν εντυπωσιακοί:

- Έλληνες! – τους καλούσε – *Να φοράτε στη ζώνη τα πιστόλια σας γεμάτα! Κι όποιος είναι δυνατός, νάχει ζωσμένο στη μέση του και το κανόνι!*

Οι Τούρκοι ερήμωναν την νότια Ελλάδα, σκοτώνοντας τους κατοίκους των παραθαλάσσιων περιοχών, κι οι Ελληνίδες κλείνοντας με τα χέρια τους τα μάτια των παιδιών, πηδούσαν στους γκρεμούς σαν αληθινές Σπαρτιάτισσες. Ο Λάμπρος εκδικούνταν για τα βάσανα του λαού του και στις μάχες στη θάλασσα χτυπούσε τα τούρκικα καράβια σκοτώνοντας τους όμηρους χωρίς λύπηση. Πάντως, λυπήθηκε μόνο μια γυναίκα που την παντρεύτηκε.

Η συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζί (Кучук-Кайнарджийский мир) έβαλε τέλος σ' αυτό τον πόλεμο, όμως τους Έλληνες, που πολεμούσαν στο πλευρό της Ρωσίας, και

⁶ Ένα χρόνο μετά αρχίζουν τα Ορλωφικά (1770-1774)

⁷ Παραδοσιακή Ρωσική πολεμική σημαία

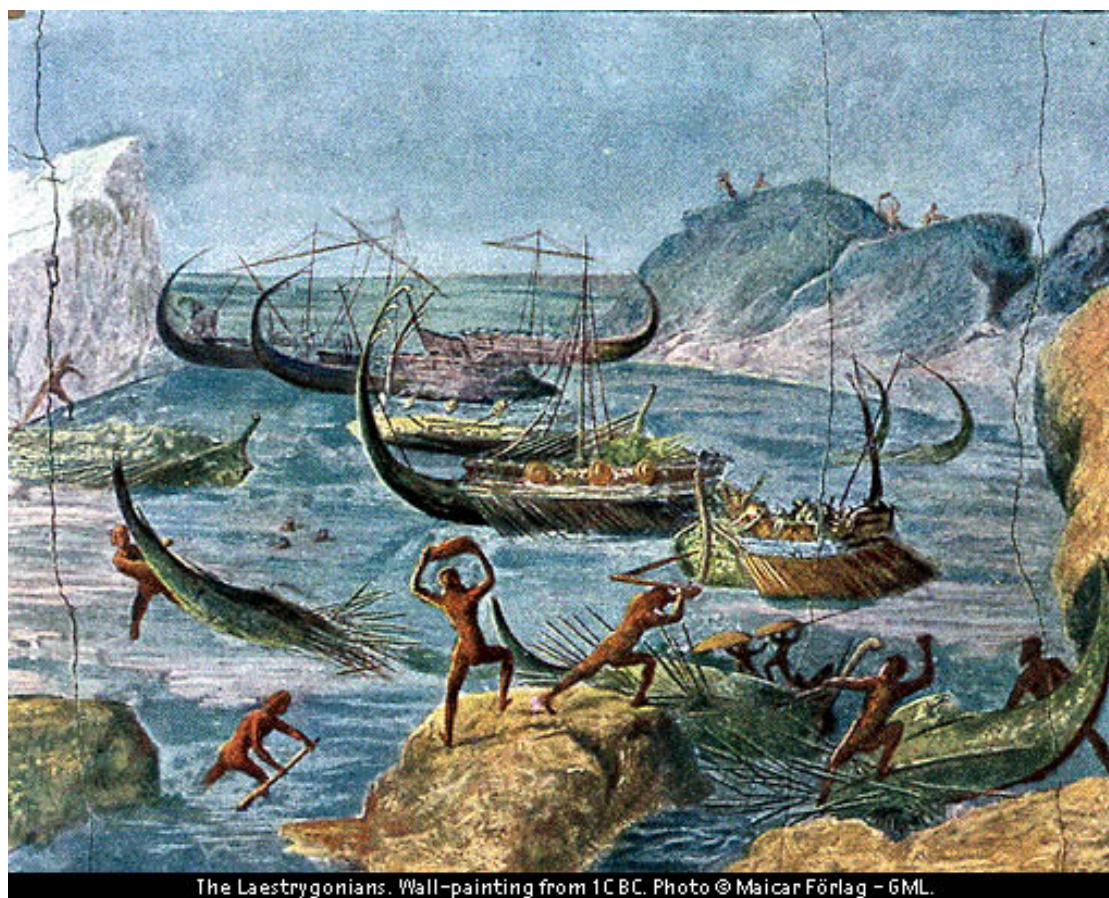
⁸ Ιστορικά ανακριβές. Κατετάγη στο Λιβόρνο στη Μοίρα του Σπυριδόφ, ως ναύτης.

⁹ Το Μυθιστόρημα έχει γραφεί κατά τη Σοβιετική περίοδο, αλλά δεν ήταν γνωστό τότε.

τις οικογένειές τους απειλούσε η ολική εξόντωση. Για να σωθούν οι πατριώτες από το θάνατο, η Αγία Πετρούπολη τους πήρε υπό την προστασία της. Στους μετανάστες έδωσαν ακατοίκητες εκτάσεις στην Κριμαία και Μαύρη Θάλασσα. Ο Λάμπρος τότε ήδη είχε τον τίτλο του καπετάνιου¹⁰. Η Αικατερίνη Β' τον διόρισε διοικητή¹¹ του Ελληνικού Τάγματος στην Μπαλακλάβα.

Κοιτάζοντας ολόγυρα ο πρώην κουρσάρος φώναξε:

- *Έλληνες! Μήπως γι αυτό το λιμάνι, που κατοικούνταν από τους πελεκάνους Λαιστρυγόνες¹², έγραφε στην δέκατη ραψωδία ο Όμηρος στην «Οδύσειά» του; Μπήκαμε λοιπόν στο δοξασμένο λιμάνι! Περιβάλλεται από βράχους κι από τις δύο πλευρές, που της κλείνουν την είσοδο και την έξοδο.*

Οι κουρσάροι έγιναν ψαράδες- Λαιστρυγόνες, κηπουροί, «χαϊδεύοντας» το σταφύλι στις πλαγιές των γύρω βουνών. Οι Έλληνες άρπαζαν από τα χωριά παιχνιδιάρες Τατάρες με βαμμένα νύχια στα πόδια και στα χέρια, τις φέρνανε στη

¹⁰ Στο τέλος του πολέμου (Ορλωφικών) ήταν υπαξιωματικός. Αξιωματικός έγινε μετά την μετανάστευση στην Κριμαία.

¹¹ Δεν έχει βεβαιωθεί αυτό. Ότι ήταν ηγετικό στέλεχος είναι διαπιστωμένο. Συνήθως γίνεται σύγχυση από το γεγονός ότι ο γιός του Λυκούργος ήταν για πάνω από 14 χρόνια διοικητής του Ελληνικού Τάγματος της Μπαλακλάβα.

¹² Από τότε που ο Πίκοιλος έγραψε (μαζί του και ο επίσης Ρώσος λογοτέχνης Κουπρίν) οι Λαιστρυγόνες αποτελούν στοιχείο της παραδόσεως της Μπαλακλάβα. Σήμερα έχουν το όνομά τους ξενοδοχεία, εστιατόρια, καφέ κ.ά.

Μπαλακλάβα, σιωπηλές κοπέλες σκλάβες. Ο Συβοροβ (Σουβούροφ), που διοικούσε στην Κριμαία, ήθελε να διαιωνίσει το γένος των Ελλήνων, να μην αποσωθούν, γι αυτό δεν τους εμπόδιζε. Υπάρχει κι ένα έγγραφο του 1778, που το αποδεικνύει.

Η Μπαλακλάβα σήμερα. Πηγή το διαδίκτυο.

Γλυκό ήταν το σταφύλι, ευχάριστο ήταν το κρασί, αρωματικός ο Κέφαλος που μόνος του έφτανε στη θάλασσα της Μπαλακλάβας. Όταν η Αυτοκράτειρα έκανε το ταξίδι της στη Ταυρίδα, ο πρίγκιπας Ποτέμκιν ο Ταυρικός ξεχώρισε μερικές γυναίκες και σχημάτισε την ένοπλη φρουρά των Αμαζόνων, φτιαγμένη από τις γυναίκες της Μπαλακλάβας. Η διοικητής του γυναικείου τάγματος ήταν η όμορφη Ελένη Σαρανδάκη.

Η Σεβαστούπολη υπήρχε ήδη. Ο στόλος της Μαύρης Θάλασσας είχε κιάλας δημιουργηθεί.

Όμως το ταξίδι της Αικατερίνης Β' στην Ταυρίδα ανησύχησε τους Τούρκους και το 1787 ξέσπασε ο Β' Ρωσο-Τούρκικος πόλεμος. Δεν ξέρω γιατί, όμως ο πρίγκιπας Ποτέμκιν της Ταυρίδας πίστεψε στις διπλωματικές ικανότητες του κουρσάρου.

- *Λάμπρο, - του είπε, - θα πας στην Περσία¹³, προσπάθησε να πείσεις τον Αγά-Μωχαμέτ να φιλιώσει με μας και ας στείλει το στρατό του μοναχά εναντίον του Τουρκικού στρατού...*

Ο Κατσώνης έκανε το επικίνδυνο δρόμο μέχρι τη Περσία και πραγματοποίησε αριστοτεχνικά την αποστολή του. Όταν γύρισε στην Κριμαία έγινε κυβερνήτης στο κιρλαγκίτσι «Πρίγκιπας Ποτέμκιν». Όμως, τον ίδιο τον Ποτέμκιν, που έδωσε τ'

¹³ Στην πραγματικότητα ο Λ. Κατσώνης είχε πάει πολύ νωρίτερα στην Περσία (1781) έχοντας προαχθεί σε Υπολοχαγό.

όνομα του σ' αυτό το πλοίο, ο Λάμπρος τον συνάντησε σε κατάσταση μεγάλης απελπισίας: Μεγάλη φουρτούνα σκόρπισε τα καράβια του στολίσκου της Μαύρης Θάλασσας.

- *Όλα πήγαν χαμένα, - μουρμούριζε ο Ποτέμκιν, κλαίγοντας ...!*

Η κατάσταση που είχε δημιουργηθεί δεν ωφελούσε καθόλου τη Ρωσία. Τώρα, όπως και στον Α' Ρωσικό-Τουρκικό πόλεμο, έπρεπε να σταλεί ο στόλος στη Μεσόγειο, όμως η Σουηδία συνεννοήθηκε με τον Σουλτάνο και επιτέθηκε ύπουλα στην Ρωσία, κι ο στόλος της Βαλτικής έμεινε στ' αγκυροβόλιά του, να προστατεύει την πρωτεύουσα. Σ' αυτή την περίπτωση έπρεπε να χτυπήσουν τους Τούρκους από τα νότια της μεγάλης αυτοκρατορίας, και ο **Λάμπρος Κατσώνης** προσφέρθηκε να το πραγματοποιήσει.

- *Εάν φτάσω ζωντανός μέχρι την Τεργέστη, - υποσχέθηκε ο Λάμπρος,- θα έχω και στολίσκο και ναύτες και κανόνια και χρήματα.*
- *Με τις ευλογίες μου, - συμφώνησε ο Ποτέμκιν...!*

Ο κοινότητα των Ελλήνων της Τεργέστης αγόρασε το καράβι, που ο Κατσώνης αρμάτωσε με 28 κανόνια, και τ' ονόμασε «*Αθηνά της Αρκτου*». Ο Λάμπρος βρέθηκε σε παραλιακή ταβέρνα κι έπινε κρασί.

- *Ε! Ποιοί είναι εδώ Έλληνες; Χρειάζομαι ναύτες!*
- *Με ποιους όρους;* - τον ρωτούσαν.
- *Υπάρχει μονάχα ένας όρος: Ν' αγαπάτε την Ελλάδα μας.*
- *Και μερτικό;*
- *Θα το πάρετε απ' τον Τούρκο Σουλτάνο...*

Τρομοκρατώντας τις θαλασσινές συγκοινωνίες, ο **Λάμπρος Κατσώνης** έπαιρνε τα καράβια του εχθρού και το καλοκαίρι του 1788 υπό τη διοίκησή του έβγαине σε εκστρατεία πλέον ολόκληρος στολίσκος. Γράφει σχετικά στον Ποτέμκιν: «...εγώ, κάνοντας καταδρομές, παρεμπόδισα τελείως την Πύλη να στρέψει τις στρατιωτικές της δυνάμεις από τα νησιά του Αρχιπελάγους στη Μαύρη Θάλασσα και προκάλεσα τόση πολεμική αναταραχή στο Λεβάντε, ώστε η Υψηλή Πύλη αναγκάστηκε να στείλει εναντίον μου απ' την Κωνσταντινούπολη 18 μεγάλα και μικρά πλοία και να υποστεί μεγάλες απώλειες ...». Με τρία μικρά πλοία «ο Ταγματάρχης¹⁴ του Ρωσικού αυτοκρατορικού στολίσκου» - έτσι αποκαλούνταν ο Κατσώνης στα επίσημα έγγραφα - συνάντησε την Τουρκική μοίρα του στόλου και τους έτρεψε σε φυγή.

Η φήμη για τα κατορθώματα του έφτασε μέχρι την Αγία Πετρούπολη και η Αικατερίνη Β' προβιβάζει το θαλασσινό καταδρομέα σε Αντισυνταγματάρχη, ενώ ο Ποτέμκιν του επέτρεψε να παίρνει Έλληνες στη ρωσική στρατιωτική υπηρεσία, δίνοντας σ' αυτούς βαθμούς αξιωματικών εξ ονόματος της Αυτοκράτειρας.

---

¹⁴ Είχε γίνει γνωστός ως *Μαγιόρ Λάμπρος*, δηλαδή Ταγματάρχης Λάμπρος και έτσι αναφέρεται σε έγγραφα ξένων διπλωματών!

Στην Τεργέστη οι Γάλλοι ρωτούσαν τον Κατσώνη:

- *Ποιο είναι το μυστικό των απίστευτων επιτυχιών σας;*
- *Συνήθως, κάνω επίθεση πρώτος, - απαντούσε ο Κατσώνης.*

Το 1789 κατάστρεψε 3 εχθρικές μοίρες του εχθρικού στόλου, και έγινε ουσιαστικά κυρίαρχος του Αιγαίου Πελάγους. Την Ρωσική σημαία στα πλοία του Κατσώνη την είδαν μάλιστα μέχρι και στα στενά των Δαρδανελίων. Και το καλοκαίρι, κάνοντας εκστρατείες κοντά στις όχθες του Λεβάντε¹⁵, ο **Κατσώνης** κυριεύσε με έφοδο το κάστρο Кастель-Россо (Καστελλόριζο).

Αυτό έκανε τον Σουλτάνο Абдул-Гамид (Αμπντούλ Χαμίτ) να πανικοβληθεί. Του έστειλε ένα γράμμα, στο οποίο του συγχωρούσε το αίμα των Τούρκων που έχυσε και του υποσχέθηκε 200.000 χρυσά νομίσματα εάν απαρνηθεί την φιλία του με την Ρωσία. Ο Σουλτάνος του ζητούσε να διαλέξει για τον εαυτό του ένα νησί στο Αρχιπέλαγος και να γίνει εκεί Πασάς... σε αντίθετη περίπτωση, του έγραφε, η Κωνσταντινούπολη θα στείλει *«την μεγάλη δύναμή μας να σας ηρεμήσει!»*

- *Εμένα θα με ηρεμήσει μόνο ο θάνατος ή ελευθερία της Ελλάδας!*- απαντούσε με θράσος ο Κατσώνης, και έβγαине πάλι με τα πλοία του για περιπολία στη θάλασσα.

Ο Σουλτάνος, με 15 πλοία του, ζήτησε βοήθεια από τη μοίρα του στόλου των Αλγερινών πειρατών, που είχαν την πείρα στις ναυμαχίες με ρεσάλτο. Νόμιζαν ότι θα ψάχνουν για πολύ τον άπιαστο Κατσώνη, αλλά ο Λάμπρος τους βρήκε μόνος του... Η άνιση μάχη έγινε στο στενό του νησιού Άνδρος, αναγκάζοντας όλο τον κόσμο να θαυμάσει την ανδρεία των Ελλήνων εθελοντών.

Δύο μέρες στη σειρά 7 πλοία με Ρωσικές σημαίες πολεμούσαν με τις δύο μοίρες του Οθωμανικού στόλου. Τα βλήματα κατέστρεφαν τα πάντα, οι φωτιές γκρεμίζαν τα καταστρώματα και τα κατάρτια, γιαταγάνια διασταυρώνονταν με τα Ελληνικά σπαθιά, η «Αθηνά της Άρκτου» χάθηκε μέσα σε τρομερό θόρυβο, σκοτώθηκαν στα καταστρώματα 600 πατριώτες, οι υπόλοιποι ήσαν όλοι τραυματισμένοι, ο **Κατσώνης** αιμορραγούσε, έμεινε με δύο πλοία, όμως άντεξαν!

Όλες οι εφημερίδες έγραφαν διθυράμβους για τον Κατσώνη! Γι' αυτή τη ναυμαχία η Αικατερίνη Β' βράβευσε γενναιόδωρα όλους τους πολεμιστές, και ο Κατσώνης προάγεται σε Συνταγματάρχη και γίνεται Ιππότης του Ρωσικού Παρασήμου του Αγίου Γεωργίου...

Οι πλούσιες Ελληνικές κοινότητες της Τεργέστης και της Βιέννης βοήθησαν τον **Κατσώνη** να ξαναδημιουργήσει το στόλο του και το 1791, υπό την ηγεσία του, ήταν έτοιμη η νέα μοίρα του στολίσκου, που τον αποτελούσαν 24 πλοία με νέους ναύτες. Αυτή τη χρονιά η Ρωσία σύναψε ειρήνη με την Τουρκία. Όταν το άκουσε, ο Κατσώνης δήλωσε στους άντρες του:

- *Εάν η Ρωσίδα Αυτοκράτειρα συμφώνησε ειρήνη με την Πύλη, εγώ ο Συνταγματάρχης του στόλου της τη δική μου ειρήνη δεν θα την κάνω!*

---

¹⁵ Της Ανατολής.

Ο **Κατσώνης** απευθύνθηκε στους Έλληνες με το Μανιφέστο του, στο οποίο υποσχέθηκε προστασία στις χήρες και τα παιδιά αυτών που σκοτώθηκαν στην άνιση μάχη. Τώρα αποκαλούσε τον εαυτό του όχι Συνταγματάρχη της Ρωσικής στρατιωτικής υπηρεσίας, αλλά «Βασιλιά της Σπάρτης», και κανένας δεν διαφωνούσε με τα λαοπλάνα λόγια του, επειδή η αναγνώριση αυτού του ανθρώπου ήταν πραγματικά παλλαϊκή. Για την Ρωσίδα Αυτοκράτειρα έλεγε:

- *Καταριέμαι αυτή την άπιστη γυναίκα!*

Χωρίς την υποστήριξη της Ρωσίας ο Λάμπρος μάζεψε τα πλοία στο λιμάνι Πορτο-Κβαλιο (Πόρτο Κάγιο) κοντά στο κάβο Ματαπαν (Ματαπά). Γαλλική μοίρα στόλου ενώθηκε με την Τουρκική και έβγαινε στην θάλασσα υπό σημαία του ίδιου του капудан-паши (Καπουδάν Πασά, του ναυάρχου αρχηγού του στόλου). Τρεις μέρες διαρκούσε η άνιση μάχη, τα πλοία καταστράφηκαν, τους Έλληνες τους εξόντωσαν, τα καμένα υπόλοιπα από τον Ελληνικό στόλο τα πήραν θριαμβευτικά στην Κωνσταντινούπολη για να δείξουν στον Σουλτάνο, ότι με τον **Κατσώνη** και τον στόλο του έχουν τελειώσει! Ο ίδιος ο Κατσώνης, έφυγε την νύχτα, ξεγλιστρώντας μεταξύ Γάλλων και Τούρκων, κι έφτασε στη Βενετία κι άρχισε να ετοιμάζεται για το μακρινό του ταξίδι.

... Αγία Πετρούπολη. Παγωνιά, πάχνη στα δένδρα, ...χιονοστιβάδες...!

Εδώ κανένας δεν τον περίμενε, παρ' όλο που όλοι θαύμαζαν την ανδρεία του. Δεν μπορούσες να μη σέβεσαι τον **Κατσώνη** με τα κατορθώματά του στη Μεσόγειο. Ο Λάμπρος εμπόδισε ένα μεγάλο μέρος των Τουρκικών δυνάμεων από τη συμμετοχή του στο θέατρο της Μαύρης Θάλασσας, όπου ο ναύαρχος Ушаков (Ουσακόβ) είχε τις πιο σημαντικές νίκες στις ναυμαχίες. Εκεί καταλαμβάνονταν και δημιουργούνταν νέες εκτάσεις, «η Νέα Ρωσία», με τις θαυμάσιες καινούριες πόλεις της – την Οδησό, τη Χερσόνησο και άλλες.

Στο μεταξύ, πέθανε ο Ποτέμκιν κι αυτό δυσκόλευε τη θέση του **Κατσώνη** στην τσαρική πρωτεύουσα, όπου ο ναύαρχος А. С. Шишков (Σίσκοφ, διάσημος συγγραφέας) συνάντησε τον **Κατσώνη** με τούτα τα ανήσυχα λόγια:

- *Λάμπρο, πρέπει να κρυφτείς απ' τον θυμό της Αυτοκράτειρας, κι εσύ πας μόνος σου μπροστά στα μάτια της; Δεν είναι λίγο... παραβίασες την ειρήνη με την Τουρκία, κόντρα στη θέληση της.*

Η Αικατερίνη Β', σαν έξυπνη γυναίκα, έκανε πως δεν υπήρχε καμιά διαφωνία μεταξύ τους, και ότι χαίρεται που τον βλέπει. Από Συνταγματάρχη προάγεται σε Πλοίαρχο 1ης Τάξεως¹⁶ και αναλαμβάνει πάλι υπηρεσία, στο στόλο της Μαύρης Θάλασσας.

Μιλώντας με τον κουρσάρο η Αυτοκράτειρα¹⁷ παραπονέθηκε για την υγεία της:

- *Εγώ λεβέντη μου δεν πιστεύω... ότι πήγες κόντρα μου...*

¹⁶ Στην πραγματικότητα πολεμώντας ο Κατσώνης στο Ναυτικό, γίνεται στην αρχή Συνταγματάρχη Ναυτικού Πυροβολικού και στη συνέχεια ο βαθμός του γίνεται Πλοίαρχος 1^{ης} Τάξεως, αντίστοιχος με το σημερινό βαθμό του Αρχιπλοίαρχου του Πολ. Ναυτικού, δηλαδή αντίστοιχος του Ταξιάρχου του στρατού.

¹⁷ Εδώ βέβαια είναι μόνον... μυθιστόρημα!

Τα πόδια της είχαν πρηστεί, είχαν πληγές, κινούνταν με δυσκολία. Ο **Κατσώνης** λυπήθηκε την Αυτοκράτειρα και της εξήγησε ότι και οι κουρσάροι δεν έχουν εμπιστοσύνη στην ιατρική.

- *Στείλε αύριο κάποιον για θαλασσινό νερό...*

Το νερό το έφεραν από τα οχυρά της Красной Горки (Κράσνοη Γκόρκι), όμως αυτό το νερό δεν άρεσε στον **Κατσώνη**, γιατί δεν είχε πολύ αλάτι και τους έστειλαν πιο μακριά, μέχρι την Режеля (Ρεβέλια). Η Αικατερίνη κάθε πρωί έβαζε τα πόδια της στο παγωμένο θαλασσινό νερό.

- *Και το βράδυ κάν' το*, - της είπε ο Κατσώνης και συνέχισε, *εγώ κατάλαβα τον χαρακτήρα σου, έχεις την καρδιά μεγάλου πειρατή, γι' αυτό πρέπει να ακούς τους πειρατές...!*

Ο γιατρός της αυτοκράτειρας ήταν εναντίον αυτής της βάρβαρης θεραπείας, και όπως γράφει ένας από τους αυτόπτες μάρτυρες, *«μιλούσε για τις καταστρεπτικές επιπτώσεις στην υγεία και την ίδια τη ζωή της Αυτοκράτειρας»*.

- *Οι πειρατές όλα τα γιατρεύουν, έτσι με νερό, και μάλιστα πριν τη μάχη δεν πίνουμε κρασί, πίνουμε ένα ποτηράκι αλμυρό νερό...*

Οι πληγές έκλεισαν, αλλά η Αυτοκράτειρα πέθανε! Συνέβη στις 5 Νοεμβρίου του 1796. Για την συμπεριφορά του **Λάμπρου Κατσώνη** αυτή τη μέρα, βρήκα ένα έγγραφο του ναυάρχου Шишков - οι σημειώσεις του δημοσιεύθηκαν στο Βερολίνο και ποτέ ξανά δεν εκδόθηκαν. *«Η εμφάνιση του Λάμπρου Κατσώνη με άφησε έκπληκτο, - γράφει ο ναύαρχος - μου φάνηκε κάπως σαστισμένος, γύρισε με την πλάτη στο παράθυρο και ήταν ακίνητος». Σ' αυτή τη σκηνή «τον κοίταξα άλλη μια φορά και είδα, ότι μοιάζει πιο πολύ με μια κούκλα, κίτρινη σαν το κερί, παρά σαν ζωντανό άνθρωπο»*.

- *Λάμπρο*, -τον φώναξε ο Шишков,- *Τι σου συμβαίνει?* – ο Κατσώνης σιωπούσε. – *Κοίταξε στον καθρέπτη* - συνέχιζε ο ναύαρχος – *Πήγαινε και συμβουλέψου κανέναν γιατρό...*

«Αυτός δεν είπε ούτε λέξη. Στεκόταν εκεί... σαν είδωλο».

Ο Λάμπρος γύρισε στην Μπαλακλάβα, όπου και πάλι ήταν διοικητής του Ελληνικού Τάγματος, που φρουρούσε τις ακτές. Φαίνεται ότι για πρώτη φορά στη ζωή, μπορούσε με την ησυχία του να διαβάσει τον Όμηρο, χωρίς να αρπάζει μέσα στον ύπνο του τα όπλα...

Εδώ τον βρήκαν οι κατάσκοποι του Τούρκου Σουλτάνου, που δηλητηρίασαν τον διάσημο πολίτη και πατριώτη. Οι Ρωσικές πηγές αναφέρουν ως έτος θανάτου του το 1805, ενώ ο Γάλλος ιστορικός Лавис (Λάβης) υποστηρίζει πως ο Κατσώνης ξανά εμφανίστηκε στη Μεσόγειο το 1806, όπου όπως παλιά, έκανε εκστρατείες¹⁸.

---

¹⁸ Δεν έχει τεκμηριωθεί κάτι τέτοιο. Το μόνο που υπάρχει είναι ότι η σύζυγός του έκανε αίτηση το 1806 για να συνταξιοδοτηθεί ως χήρα Συνταγματάρχη.

Ο Ρωσικός λαός ποτέ δεν αδιαφόρησε για την Ελλάδα, στις αγορές των ξεχασμένων χωριών της Κριμαίας φέρνανε χρωματιστές ζωγραφιές, που απεικόνιζαν τα κατορθώματα των Ελλήνων πολεμιστών, τα σπίτια στα χωριά διακοσμούσαν με τις εικόνες των εθνικών ηρώων της Ελλάδας – τον ξακουστό Κολοκοτρώνη, τον οποίο ζωγράφισαν αξιωματικό ή σαν πολεμιστή πάνω στο άλογο.

Ο Πούσκιν ζήλευε απεγνωσμένα τον Μπαίρον, που πολεμούσε για την ελευθερία των Ελλήνων και ήθελε να δραπετεύσει στην Ελλάδα για να βοηθήσει στην απελευθέρωση της... Στις Ρωσικές όχθες έφερναν συνέχεια τα κύματα τους Έλληνες μετανάστες. Οι Έλληνες κατοικούσαν σε μεγάλες ομάδες κι οι μεγάλες τους αποικίες ήταν στην Мариуполе (Μαριούπολη), Кишиневе (Κισίνεμπε), Астрахани (Αστραχάν), Мелитополе (Μελετούπολη), Таганроге (Ταγκαρογκ), Керчи (Κέρτς), Феодосии (Θεοδοσία).

Η Ρωσία διοργάνωσε το Ελληνικό σχολείο¹⁹ και την Ελληνική γλώσσα μπορούσες να την ακούσεις στους δρόμους της Μόσχας, της Πετρούπολης, στην Οδησό και δεν θα μιλήσουμε βέβαια καθόλου για την Нежин (Νίζνα) – που ήταν σαν Ελληνική πρωτεύουσα. Πολλοί Έλληνες μετανάστες έγιναν παιδαγωγοί, εφοπλιστές, αξιωματικοί του Πολεμικού Ναυτικού, πολλοί έλαβαν μέρος στις επαναστάσεις της Ανατολής, όπως πολλοί ήσαν αυτοί που μπήκαν στην υπηρεσία της Ρωσικής διπλωματίας και κατάφεραν να πάρουν υψηλούς βαθμούς.

Οι Έλληνες μετανάστες στη Ρωσία, πολεμούσαν πάντα γενναία για την δεύτερη πατρίδα τους και διακρίθηκαν στους πολέμους. Το 1854 το Ελληνικό Τάγμα υπερασπιζόνταν μέχρι θανάτου την Μπαλακλάβα, συγκρατώντας την ορμή του αντιπάλου και αμυνόμενοι στον βομβαρδισμό των πλοίων του στόλου. Σύμφωνα με την παράδοση η Μπαλακλάβα ήταν για τους Έλληνες η Ρωσική Σπάρτη.

Ποτέ δεν έχω πάει στην Μπαλακλάβα, και δεν ξέρω αν διατηρήθηκε εκεί ο τάφος του ήρωά μου. Ο γιος του, Ликург Ламбрович Качиони (Λυκούργος Λάμπρεβιτς Κατσώνης) από το 1812²⁰ ήταν στην υπηρεσία του Ρωσικού στόλου, μετά, όπως και ο πατέρας του, έγινε διοικητής του Τάγματος της Μπαλακλάβα και στα γεράματα, ήταν επιθεωρητής της Κεντρικής Καραντίνας. Ο εγγονός²¹ του κουρσάρου, Александр Ликургович (Αλέξανδρος του Λυκούργου), άρχισε να υπηρετεί ως δόκιμος στον ναύαρχο Лазарев (Λαζάρεφ), μετά ως αρχικελευστής μετατέθηκε στον στόλο της Βαλτικής. Έμειναν και άλλοι απόγονοι, μεταξύ τους είναι και ο συγγραφέας Спиридона Качиони (Σπυρίδων Κατσώνης)²², που έγραφε διηγήματα στο δικό μας εικοστό αιώνα.

Ελπίζω ότι με τον καιρό, όταν τα βιβλία για τα κατορθώματα του **Λάμπρου Κατσώνη** θα μεταφραστούν στη χώρα μας από τα νεοελληνικά στα ρωσικά, θα γνωρίσουμε πολύ περισσότερα γι' αυτόν τον παράτολμο Ρώσο αξιωματικό και θαρραλέο πατριώτη της περήφανης Ελλάδας.

---

¹⁹ Πρόκειται για το Ελληνικό Γυμνάσιο Αγίας Πετρούπολης, στην αρχή Γυμνάσιο Αλλοδαπών Ομοθρήσκων, από το οποίο βγήκαν πολλοί σημαντικοί Έλληνες αξιωματικοί του Ρωσικού στρατεύματος.

²⁰ Από το 1809.

²¹ Λάθος, πρόκειται για τον δεύτερο γιό του Λ. Κατσώνη.

²² Μεταξύ των άλλων, έγραψε τον «Ανδρειωμένο Κουρσάρου», ένα είδος λογοτεχνικής βιογραφίας του ήρωα προπάππου του. Βρίσκεται στο αρχείο μας και πρόκειται να το δημοσιεύσουμε στο προσεχές μέλλον.

Ламбри-сынъ: Портретъ Ламбро Качіона.
(Собр. Г. Г. Лемана).

Lampri-fils: Portrait de Lambro Cacioni.
(Coll. J. J. Lehman).

Γι' αυτόν ήδη γράφουν στα δικά μας ναυτικά περιοδικά και γράφουν με μεγάλο σεβασμό. Όμως θα ήθελα οι αναγνώστες να τον βλέπουν έτσι, όπως τον βλέπω εγώ, με μεγάλη περικεφαλαία με φτερά, με σπαθί, με το Παράσημο του Αγίου Γεωργίου, με πλούσια μαύρα μουστάκια²³: **Θηριώδη!**

²³ Όπως παρουσιάζεται στο τελευταίο του πορτρέτο, όπως στη φωτογραφία πάνω, που πρόσφατα δημοσιεύτηκε στην Ελλάδα (για πρώτη φορά στο συνέδριο για τα 200 Χρόνια Μνήμης του Α. Κατσώνη στη Λιβαδειά το Νοέμβριο του 2004).